

۱۳۹۴۷۲۹
۹۵/۱۱/۲۰

آشنایی با حقوق اختراعات و اکتشافات نظامی

رحیم پیلوار
عضو هیأت علمی دانشگاه تهران

رضوان قضاات

سرشناسه:	پیلوار، رحیم ۱۳۵۹.
عنوان قراردادی:	ایران، قوانین و احکام - etc, Iran. Law
عنوان و نام پدیدآورگان:	آشنایی با حقوق اختراعات و اکتشافات نظامی / مؤلفین: دکتر رحیم پیلوار، رضوان قضا.
مشخصات نشر:	تهران: شرکت سهامی انتشار، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری:	۴۰۴ ص.
شابک:	
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیا
یادداشت:	کتابنامه.
موضوع:	صنایع دفاعی -- قوانین و مقررات -- ایران.
موضوع:	Iran - - Defense industries - - Law and legislation
موضوع:	صنایع دفاعی -- ایران -- نوآوری
موضوع:	innovations - - Iran Defense industries - - Technological
موضوع:	مهندسی نظامی
موضوع:	Military engineering
موضوع:	ثبت اختراعات -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع:	Iran - - Patent laws and legislation
موضوع:	مخترعان -- وضع حقوقی و قوانین -- ایران
موضوع:	Iran - - Inventors - - Legal status. Laws, etc
موضوع:	ثبت اختراعات (حقوق بین‌الملل)
موضوع:	Patents Internashnional law
موضوع:	قضا، رضوان، ۱۳۷۰
شناسه افزوده:	۱۳۷۰ / ۹۱۵ / ۳۴۴۶۸۶ KMHT
رده‌بندی کنگره:	۳۴۴/۵۵۰۰۳
رده‌بندی دیویی:	۴۰۳۲
شماره کتاب‌شناسی ملی:	

آشنایی با حقوق اختراعات و اکتشافات نظامی

تألیف: دکتر رحیم پیلوار، مؤلفین: قضا

ناشر: شرکت سهامی انتشار

چاپ اول: ۱۳۹۵

چاپخانه حیدری: ۱۱۰۰ نسخه

۱۴۵۰۰ تومان

دفتر مرکزی: تهران، خیابان جمهوری اسلامی، نرسیده به میدان بهارستان، جنب خیابان ملت، شماره ۹۲
 کدپستی: ۱۱۴۳۹۶۵۱۱۸ تلفن: ۳۳۹۰۴۵۹۲ دورنگار: ۳۳۹۷۸۸۶۸
 WWW.ENTESHARCO.COM Email: info@entesharco.com
 فروشگاه شماره ۱: تهران، خیابان جمهوری اسلامی، نبش خیابان ملت، شماره ۹۲، تلفن: ۳۳۱۱۴۰۴۴
 فروشگاه شماره ۲: تهران، میدان انقلاب، بازارچه کتاب، تلفن: ۶۶۴۱۳۶۸۴ دورنگار: ۶۶۹۶۷۱۰۴

فهرست مطالب

مقدمه

۷

فصل اول: مفاهیم و سیر تاریخی

۱۱

مبحث اول: مفاهیم

۱۳

گفتار اول: مفهوم اختراع نظامی

۱۳

بند اول: عناصر سازنده اختراع

۱۵

الف: نو بودن

۱۵

ب: حاوی گام ابتکاری بودن

۱۷

ج: کاربرد صنعتی داشتن

۱۸

بند دوم: انواع اختراعات نظامی

۱۹

بند سوم: اختراعات دارای کارکرد دو گانه

۲۰

گفتار دوم: مفهوم اکتشاف نظامی

۲۱

مبحث دوم: بررسی سیر تاریخی حمایت از اختراعات نظامی

۲۲

گفتار اول: ایالات متحده آمریکا

۲۲

بند اول: دوران جنگ جهانی اول

۲۳

بند دوم: دوران جنگ جهانی دوم

۲۵

بند سوم: دوران صلح

۲۶

گفتار دوم: حقوق ایران

۳۰

فصل دوم: مبانی حمایت مستقل از اختراعات و اکتشافات نظامی

مبحث اول: ضرورت حفظ امنیت ملی کشور

گفتار اول: آشنایی با مفهوم امنیت ملی

گفتار دوم: نقش اختراعات و اکتشافات نظامی در تامین امنیت ملی

مبحث دوم: ضرورت حفظ اسرار نظامی

گفتار اول: تعریف اسرار نظامی

گفتار دوم: نقش اختراعات و اکتشافات در اسرار نظامی

فصل سوم: بررسی حقوق مخترعین و مکتشفین نظامی و تشریفات ثبتی

مبحث اول: حقوق مخترعین و مکتشفین

گفتار اول: حق تطابق به مخترعین و مکتشفین

گفتار دوم: اختراعات و اکتشافات کارکنان

گفتار سوم: اختراع مسرک و همزمان

گفتار چهارم: مدت حمایت از اختراعات و اکتشافات نظامی

گفتار پنجم: موارد امکان استفاد بر اساس رضایت دارنده حق اختراع و اکتشاف (پروانه‌های

اجباری)

مبحث دوم: فرآیند ثبت اختراعات و اکتشافات نظامی

گفتار اول: چگونگی ثبت اختراعات و اکتشافات نظامی

گفتار دوم: مرجع ثبت

فصل چهارم: ضمانت اجراها و مراجع رسیدگی به اعتراضات

مبحث اول: ضمانت اجرای نقض حقوق مخترعین و مکتشفین

گفتار اول: ضمانت اجرای حقوقی نقض حقوق مخترعین و مکتشفین

گفتار دوم: ضمانت اجرای کیفری نقض حقوق مخترعین و مکتشفین

مبحث دوم: مراجع رسیدگی به اعتراضات

منابع و مآخذ

پیوست‌ها

پیوست شماره ۱: آیین‌نامه ثبت اختراعات و اکتشافات صنعتی نظامی در جمهوری اسلامی

ایران

- پیوست شماره ۲: اساسنامه مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی ۸۵
- پیوست شماره ۳: فرم اظهار نامه ثبت اختراعات و اکتشافات نظامی ۹۱
- پیوست شماره ۴: مدارک و مستندات مورد نیاز جهت ثبت اختراع و اکتشاف نظامی ۹۳
- پیوست شماره ۵: قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری ۹۴
- پیوست شماره ۶: آیین‌نامه اجرایی قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری ۱۱۱
- پیوست شماره ۷: اصلاحیه آیین‌نامه اجرایی قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری ۲۰۲

مقدمه

حمایت از اختراعات، موضوع جدید و تازه‌ای نیست و شاید بتوان قدمت حمایت از آن را از سایر موارد حمایت از معنای مالکیت صنعتی طولانی‌تر دانست. حمایت کافی از مخترعین و نوآوران و تسهیل ثبت ملی و حتی بین‌المللی حقوق آن‌ها می‌تواند ضمن حفاظت از سرمایه‌گذاری تحقیقات انجام شده، انگیزه اشخاص اعم از حقوقی و حقیقی را برای تحقیقات و نوآوری افزایش دهد. جلوگیری از اختفای تکنولوژی و نوآوری‌ها، انتشار دقیق و صحیح آن‌ها، جلوگیری از فعالیت‌های تکراری و موازی و صرف هزینه زائد، تسهیل و توسعه تکنولوژی و تشویق و ترغیب به سرمایه‌گذاری را می‌توان از مهمترین نتایج حمایت از اختراعات و اکتشافات برشمرد. از دیگر سو ثبت اختراع و اعطای حقوق به مخترع، این اجازه را می‌دهد که مستقیم یا غیر مستقیم اختراع خود را تولید و در بازار عرضه کند، آن را صادر و وارد کند و نهایتاً بر حقوق مالی آن استفاده نماید، که بی شک این اقدامات باعث افشاء اختراع و در دسترس عموم قرار گرفتن آن می‌گردد. اما اگر اختراعی که کاربرد دفاعی دارد، در دسترس عموم قرار نگیرد، هرکسی از جمله کشورهای متخاصم امکان دسترسی به آن را داشته و به احتمال بسیار قوی از طرق علمی از جمله مهندسی معکوس به شیوه ساخت و عملکرد این اختراع پی خواهند برد. در نتیجه سیستم ثبت اختراع و اعطای حقوق انحصاری به مخترع در حوزه اختراعات نظامی در تعارض با امنیت ملی قرار خواهد گرفت. بر همین اساس دولت باید بین

۱. در حقوق مالکیت فکری کنونی همان طور که در آینده خواهیم دید، اکتشاف قابل ثبت نیست با این حال در صنایع دفاعی جهت تشویق بیشتر اکتشاف هم حمایت می‌گردد.

حمایت از حقوق مخترعین و اعطای حقوق انحصاری به آن‌ها که یکی از وظایف دولت است و سری نگه داشتن اختراعات دفاعی و حفظ امنیت ملی که از دیگر وظایف مهم و اساسی دولت می‌باشد، توازن ایجاد کند. بدون تردید، حفظ امنیت ملی اولویت اول هر دولتی است، اما حمایت از مخترعین و افراد عالم در حوزه مسایل نظامی و اعطای حقوق انحصاری به آن‌ها و تشویق و ترغیب آن‌ها نقشی بسیار مهم در رشد و افزایش اختراعات خواهد داشت که اختراعات دفاعی نیز از این مقوله مستثناء نیستند. اگر به دلیل عدم حمایت کافی و خودداری از اعطای حقوق انحصاری به آن‌ها، حجم اختراعات و اکتشافات دفاعی به دلیل عدم رغبت به نوآوری کاهش یابد، قدرت دفاعی کم و به دنبال آن امنیت ملی به خطر خواهد افتاد و نوعی دور پیش خواهد آمد. بنابراین دولت‌ها باید به دنبال سیستم ثبت اختراعی ویژه در حوزه اختراعات دفاعی باشند تا هم این اختراعات سری نگه داشته شود و هم حقوق مخترعین به میزانی که باعث دلسردی آن‌ها از اقدام به انجام اختراع نگردد، تعیین شود.

با توجه به جنگی که در قرن بیستم و قرن کنونی و همچنین پیدایش گروه‌های تروریستی قدرتمند و تلاش روز افزون خارجی‌ها به تجهیز تسلیحاتی و نظامی خود، باید گفت که بخش عمده تسلیحاتی‌های دفاعی و نظامی کشورها منوط به توانایی انجام اختراع و اکتشاف نظامی و خفایت در این حوزه است. اکتفا به دانش، تسلیحات و جنگ افزار قدیمی نمی‌تواند اهداف امنیتی کشورها را تامین نماید. در جهان کنونی با توجه به پیشرفت‌های صنعتی و فنی، روز بروز سطح توان و دستاوردهای دفاعی کشورها ارتقاء یافته و اکتفا به تجهیزات و اختراعات نظامی قدیمی، چیزی جز صرف هزینه‌های زیاد و وابستگی بیشتر به سازندگان این تجهیزات در بر نخواهد داشت. در این شرایط اختراعات نظامی در مرکز توجه کشورها قرار دارد و برتری و قدرتمندی خود را در عرصه جهانی به نمایش بگذارند یا حفظ کنند.

بنابر مطالب بالا و با توجه به تفاوت‌های اختراعات نظامی با سایر اختراعات، ضرورت دارد تا برای اختراعات نظامی هم به گونه مجزا تقنین صورت پذیرد و هم ضرورت دارد مستقلاً مورد مطالعه قرار گیرد. در ایران هم مقنن به این نکته توجه داشته و با تصویب آیین‌نامه ثبت اختراعات و اکتشافات صنعتی نظامی در جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۹۳ اقدام به حمایت مستقل از اختراعات و حتی اکتشافات نظامی نمود. آیین‌نامه در ماده یک بیان می‌دارد: «این آیین‌نامه در اجرای مفاد بند (۵) ماده ۹ اساسنامه مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی مصوب ۱۳۷۰/۱۰/۰۸ مجلس شورای اسلامی

و به منظور حمایت از حقوق مخترعین و مکشفین صنایع دفاعی، تشویق و گسترش اختراعات و اکتشافات صنایع دفاعی، افزایش بنیه دفاعی کشور و حفظ اسرار صنایع دفاعی تهیه و تدوین می‌گردد.

کتاب حاضر بر همین اساس تدوین و تصنیف گشته تا نظامیان یا علاقه‌مندان به این حوزه، با اختراعات نظامی، حدود حمایت دولت از آن‌ها، تشریفات ثبت و بالاخره ضمانت اجراها و مراجع نظارتی و قضایی صالح به رسیدگی به اعتراضات آشنا گردند. امید است این کتاب که جزء گام‌های نخستین حقوقی در این عرصه است مقبول طبع بیفتد. تقاضا کرد نکات و نقدهایی که به ذهن خوانندگان عزیز می‌رسد به رایانامه (ایمیل) rahim.pilvazut.ac.ir ارسال گردد تا در چاپ‌های بعدی اعمال گردد. در انتها جا دارد از شرکت سهامی انتشار بالاخص آقایان دکتر حسن محبوب و امیر راسخی‌نژاد که زحمت انتشار این اثر را فراهم ساختند و همچنین سرکار خانم افسانه بخشنده که زحمت صفحه‌آرایی را متقبل شدند، بالاخره آقای دکتر هادی عبادی که در تهیه برخی منابع کمک شایانی نمودند، نهایت سپاسگزاری را اعلام نمایم.

رحیم پیلوار

تهران - ۱۳۹۵